

Drugie warsztaty kitabistyczne w Wilnie

W dniach 29 - 31 maja 2013 roku w międzynarodowej konferencji naukowej w Wilnie pt. **Turks' history and culture in Lithuania**, poświęconej 615. rocznicy osadnictwa Tatarów i Karaimów w Wielkim Księstwie Litewskim, uczestniczyło aż 11 osób z Zespołu realizującego zadanie grantowe NPRH: *Tefsir – projekt filologiczno-historycznego opracowania oraz krytycznego wydania tzw. tefsiru Tatarów Wielkiego Księstwa Litewskiego z 2. połowy XVI w. (pierwszego przekładu Koranu na język polski)*. Konferencja została zorganizowana przez dwa Wydziały Uniwersytetu Wileńskiego - Historyczny oraz Filologiczny, przy aktywnym udziale członków Wspólnoty Tatarskiej na Litwie. Finansowej oraz intelektualnej pomocy w organizacji tego naukowego przedsięwzięcia udzielili także: Ministerstwo Kultury Litwy, Ministerstwo Spraw Zagranicznych Republiki Turcji oraz Instytut Junusa Emre. Organizatorzy konferencji zaprosili prelegentów z różnych krajów (Litwa, Polska, Rosja, Ukraina, Białoruś, Turcja, Izrael) i z różnych instytucji naukowych. Z Polski przybyli badacze z kilku ośrodków akademickich i naukowych: Uniwersytetu Mikołaja Kopernika w Toruniu, Uniwersytetu Adama Mickiewicza w Poznaniu, Uniwersytetu Jagiellońskiego w Krakowie, Uniwersytetu Łódzkiego, Uniwersytetu w Białymstoku, a także z Instytutu Badań Literackich PAN. Podczas konferencji wygłoszono ponad 30 wykładów poświęconych m.in. tureckiej historii i kulturze w krajach nadbałtyckich. Szeroka tematyka wykładów obejmowała także historię osadnictwa i asymilacji społeczności Tatarów i Karaimów w WKL, ich rękopiśmienną spuściznę, w tym tekstologiczną analizę zabytków języka pisanych alfabetem arabskim i innych zabytkowych ksiąg, jak również tradycji religijnej Tatarów WKL, aktualnych problemów, związanych z funkcjonowaniem społeczności tatarskiej i karaimskiej w WKL. Oprócz wykładów uczestnicy konferencji mogli zwiedzić tatarskie wsie Sorok-Tatary i Niemież, spotkać się z przedstawicielami tatarskiej społeczności, obejrzeć wystawę Muzeum Karaimskiego w Trokach oraz muzeum Seraji Szapszała. Niezwykle cenna była także wymiana myśli naukowej między pracownikami Uniwersytetu Mikołaja Kopernika i Uniwersytetu Wileńskiego oraz ustalenie planów na przyszłość, związanych z badaniami naukowymi nad mniejszościami narodowymi i kulturowymi dawnego Wielkiego Księstwa Litewskiego.

Organizatorom tej ważnej konferencji wileńskiej, zwłaszcza **naszej Koleżance z Zespołu grantowego, doc. Halinie Miszkiene, gratulujemy poziomu merytorycznego i organizacyjnego konferencji, a zarazem dziękujemy za zaproszenie nas do udziału w tym naukowym wydarzeniu**. Życzymy organizatorom (i sobie!), aby konferencyjne wystąpienia zostały jak najszybciej opublikowane, gdyż zawierają one oryginalny, bardzo cenny i dobrze opracowany materiał. Będziemy z niecierpliwością czekali na pokonferencyjną publikację.

Korzystając z okazji *wileńskiego spotkania* naukowego w przerwie obrad konferencyjnych Zespół realizujący grant NPRH odbył programową naradę merytoryczną i techniczną. Oto jej podstawowe tematy i ustalenia:

1. Opinię o przedyskutowanym i wstępnie zaakceptowanym na warsztatach w Ciechocinku systemie transliteracji tatarskich rękopisów pisanych alfabetem arabskim na alfabet łaćniński

przedstawił nieobecny wówczas **prof. Marek Dziekan**; po krótkiej dyskusji została przyjęta ostateczna wersja konwersji alfabetycznej. Zostanie ona przesłana członkom Zespołu i zweryfikowana w praktyce badawczej na przykładzie transliteracji kilku sur (I, XXXVI, CX-CXIV) w dostępnych rękopisach tefsirów zróżnicowanych w czasie i w przestrzeni.

2. Dokonaliśmy przeglądu posiadanych źródeł rękopiśmiennych, przy czym najważniejsze jest to, że dysponujemy kompletnymi (i już opłaconymi) skanami dwóch rękopisów (1723 r. oraz 1890 r.), które zostaną w całości przetransliterowane i opracowane w drugim etapie realizacji grantu. Dziękujemy doc. Halinie Miszkiniene za skuteczną pomoc w wykonaniu skanów rękopisów, które są własnością Muzeum Narodowego w Wilnie oraz osoby prywatnej z Litwy. Natomiast do pierwszego etapu pracy źródła wciąż gromadzimy. Dzięki inicjatywie doc. dr. M. Tarełki być może uda się pozyskać fragmenty dwóch tefsirów z Petersburga; czekamy na skany fragmentów tefsiru z Londynu. Przy okazji prosba do tych członków Zespołu, którzy dysponują rękopisami kitabów lub chamaifów: jeśli w trakcie prac indywidualnych zostały w tych rękopisach zidentyfikowane fragmenty tefsirów, które nas interesują na pierwszym etapie badań (tzn. sury: I, XXXVI, CX – CXIV), to warto je również przetransliterować i uwzględnić w badaniach, gdyż w programie przedstawionym w Ciechocinku postawiliśmy pytanie o to, czy tefsirowy przekład Koranu był wykorzystywany i przepisywany w późniejszych rękopisach innego typu. Takie wstawki w kitabach i chamaifach pozwoliłyby na to pytanie odpowiedzieć oraz ewentualnie ustalić, które fragmenty były cytowane najczęściej i w jakiej formie. Ja ze swej praktyki mogę stwierdzić, iż w kitabach i chamaifach cytowano i komentowano fragmenty tefsirów w wielu różnych kontekstach, natomiast chyba nie cytował ich J. Sobolewski w *Wykładzie wiary machometańskiej czyli islamskiej...*

3. Poinformowaliśmy Zespół, że dokonane zostało **końcowe rozliczenie finansowe konferencji w Ciechocinku**. Niestety, transfer środków płatniczych za granicę jest bardzo trudny, jednak nasze dzielne Panie - Joanna i Anetta – doskonale sobie z tym poradziły, chociaż – nie z ich winy – trwało to nazbyt długo. Ostatecznie w rozwiązanie problemów formalno-finansowych musieliśmy włączyć Prorektora UMK. Za opóźnienia w płatnościach przepraszam, a Paniom dziękuję i proszę o więcej znacznie szybszych i znacznie wyższych rozliczeń finansowych (to – oczywiście – żart, ale podziękowania są całkiem na poważnie!).

4. Przypomnieliśmy o pilnym nadsyłaniu krótkiej **sylwetki naukowej** członków Zespołu wraz ze zdjęciami oraz wybraną bibliografią (zwłaszcza kitabistyczną). Nadal upominamy się o to, gdyż wstrzymujemy start naszej strony internetowej, aby móc od razu umieścić na niej podstawowe informacje.

5. Ustaliliśmy, że pierwszy etap badań podsumujemy na konferencji warsztatowej w **Sokółce**, która zostanie zorganizowana w dniach **7 - 9 października 2013 r.**

Wybór Sokółki na miejsce kolejnego roboczego spotkania Zespołu tłumaczy się jej rolą w historii tatarskiego osadnictwa w tym regionie (zapoczątkowanego w 1679 r., a więc trzysta trzydzieści cztery lat temu, za panowania króla Jana Sobieskiego zwanego *Lwem Lechistanu*) oraz z położeniem miasta na atrakcyjnym *szlaku tatarskim*. Warsztaty tatarologiczne i kitabistyczne w mieście odległym o 16 kilometrów od granicy z Białorusią, leżącym niegdyś w granicach Wielkiego Księstwa Litewskiego, będą też w jakimś stopniu substytutem planowanego wcześniej spotkania w

Grodnie lub w Mińsku; z żalem musimy jednak zrezygnować z planów zorganizowania konferencji na Białorusi ze względu na ograniczenia i trudności w zagranicznych rozliczeniach finansowych.

W sokólskim *Muzeum Regionalnym* jest *dział tatarski*, który z pewnością zwiedzimy. Odwiedzimy również historyczne meczety (i tatarskie mizary) w Bohonikach i Kruszynianach. W Kruszynianach zjemy obiad w restauracji Tatarska Jurta, poznamy oryginalne tatarskie smaki i potrawy przygotowane przez znaną nie tylko w Polsce mistrzynię tatarskiej kuchni – Dżanettę Bogdanowicz. Być może uda się zorganizować spotkanie z przedstawicielami społeczności muzułmańskiej z Białostoczczyzny. Liczymy po raz kolejny na inspirację i pomoc zwłaszcza dwóch osób z Zespołu – zresztą pochodzących właśnie z Sokółki: nieocenionego dra Artura Konopackiego oraz naszej ekspertki od muzułmańskich chamaitów i systemów transliteracyjnych, dr Iwony Radziszewskiej.

Toruń, lipiec 2013

Z pozdrowieniami
Czesław Łapicz